

Beretninger

til det Kongelige Landhuusholdningsseelskab

om

en betydelig Hedeopdyrkning,

udført af Consul Sørensen, N. af D., i Hobro.

I.

(Et Brev fra Gaardeier Schröder til Selskabets Secretair, Afseesfor Gald.)

Efter at have taget Hr. Consul Ridder Sørensens Eiendom, Louisendal kaldet, i noiagtigt Diesyn og derefter at have indhentet alle de Oplysninger om Hr. Consul Sørensens hele landlige Virksomhed, som var mig mulig, skulde jeg ikke herved undlade, ifølge Deres Velbyrdigheds ærede Anmodning, at meddele følgende Indberetning:

Paa den sydsøstlige Side af Hobro fandtes for omtrent 10 Aar siden en ikke ubetydelig Hedestrækning, som næsten tilgrændsede Byen, og som senere blev udskiftet saaledes, at største Delen af Byens Indvaanere erholdt hver sin større eller mindre Parcel af de nævnte Jorder, og da mange af disse industri-drivende Folk, grundet paa en eller anden Omstændighed, ikke fandt deres Regning ved selv at opdyrke disse smaae Parceller, aabnede der sig en god Leilighed for Hr. Consul Ridder Sørensen til at iværksætte denne af ham nu saa mønsterværdigt udførte Landbedrift, ved at sammenkjøbe og sammenlægge største Delen af de nævnte Parceller.

Louisdal, som ligger circa $\frac{1}{4}$ Mil Sydost for Hobro, og hvis Jorder ved den nordre Side strække sig til den Lyfiskov, som ligger ved Fjorden, og ved den vestre Side begrændjer Landeveien, som fører fra Hobro til Randers, og ved de andre Sider for største Delen er omgivet af de endnu tilbageværende Parceller, har et Areal af 511 Tdr. Agerland geom. Maal, som er samlet af 80 forskjellige Parceller, som for 7 Aar tilbage befandtes at være en raa Lynghede, og som i dette Øieblik befindes at være de frugtbarste Kornmarker nogen Landmand kan ønske sig. Den Fremgangsmaade, som er anvendt paa disse raee Jorder, og hvad der har givet Hr. Consulen Leilighed til i saa kort Tid at bringe dette temmelig betydelige Areal i en saa fuldkommen Culturstand, er det store Dampbrænderi, som i Forening med Hr. Sørensens Klib har været Hoveddrivhjulet for Eiendommens Opkomst. Til næstkommende Aar vil først Gaarden komme i sin regelmæssige Drift, da det først er det 8de Aar siden den begyndte at blive dyrket, og da Hr. Consulen, efter sin Opgivelse, agter at inddele Jorderne i 8 lige store Marker og drive samme efter følgende Plan:

- 1ste Aar Heelbrak, merglet og gjødet,
- 2det — Rug,
- 3die — Kartofler,
- 4de — deels Byg og deels Blandsæd gjødet,
- 5te — Havre med paasaet Klover,
- 6te — Klover til Slet,
- 7de — Græs,
- 8de — Græs.

Det bemærkes, at der paa 3 forskjellige Steder af Marken findes en fortrinlig Mergel, dog af forskjellig Bestaafenhed, og som stadig har været anvendt til den Fuldkommenhed, at der paa adskillige Steder af Marken er brugt 300 store Læs Blaaleer-Mergel paa 14,000 \square Alen. Kreatur-Besætningen paa Gaarden bestaaer for Tiden af 200 Stkr. store Stude, som bestandig faae Spøl fra Brænderiet, samt circa 20 Stkr. Køer og 28 Arbeids-

hefte tilligemed 10 à 15 Stfr. Sviin, og desuden circa 120 Stude, som holdes i en Fedestald, der er opført ved Brænderiet inde i Byen. Dette Kreaturhold vil endnu betydelig kunne forøges, naar først Gaarden kommer i sin fuldkomne Drift.

Det første Aar Gaarden begyndte at opdyrkes, holdtes der kun de fornødne Arbeidsheste, nogle Huusholdningskøer og 50 Stfr. Stude, som dengang forsaavidt ganske underholdtes fra Brænderiet med Spøl og fra de øvrige Jorder, Hr. Consulen er i Besiddelse af, og som tilligger den Gaard, hvorved Brænderiet er opført i Byen; saaledes er Kreaturholdet med hvert Aar forøget indtil det nu holdende anførte Antal.

Gaardens Bygninger bestaae af 7 forskjellige Længder, som ere meget beqvemt indrettede, og hvoraf de tvende Studehuse ere opførte af Kampesteensmuur, hvilke Steen alle ere oprykkede af Gaardens Marker; foruden disse nødvendige Bygninger befindes der tæt ved Gaarden en meget smuk hollandsk Veirmølle, som ogsaa er opført under Gaardens Opkomst.

Jeg veed nu ikke mere at kunne anføre den omstrevne Eiendom vedkommende; men jeg skal sluttelig tillade mig at bemærke, at Hr. Consul Ridder Sørensen i forrige Aar kjøbte en mindre Eiendom, Annerup kaldet, hvis Jorder tilgrændse Louisendals, og som drives under Opfugt af samme Bestyrer som denne; ved at sammenregne de Jorder, som tilligge denne Gaard, i Forening med begge de andre Gaarde, Hr. Sørensen eier, er han saaledes i Besiddelse af 830 Tdr. Land geom. Maal, og enhver dygtig Landmand, der kjenner Hr. Consul Sørensens Virksomhed som Landmand, maa vistnok indrømme, at han i denne Retning, som i flere andre Henseender, har viist et meget prisværdigt Exempel; jeg er saaledes forvisset om, at det vilde glæde Mange, om denne virksomme Mand maatte komme til at nyde en for ham passende Paaskjønnelse af det hvide Kongelige Landhuusholdningssekskab.

Da Hr. Consul Ridder Sørensen for kort Tid siden har ladet sin Eiendom Louisendal tarere, har jeg anseet det

for passende, at anmode de tvende retsfindige Mænd, som vare udvalgte til at taxere Eiendommen, nemlig Hr. Proprietair Neergaard til Bivebrogaard og Hr. Forpagter Holm til Duegaard, om at vedføie deres Erklæring, for derved at kunne faae Leilighed til at bevidne Rigtigheden af Indberetningens Indhold i det Hele.

Marienhøi pr. Hobro, d. 7de September 1852.

I sidste Juli Maaned vare vi, ifølge Rettens Udnævnelse, tilstede paa Gaarden Louisendal for at taxere denne Eiendom for Eieren, Consul Ridder Sørensen i Hobro; den blev da taxeret for 110,000 Rbdlr.

Vi forefandt Eiendommen at være af en saadan Bestaafenhed, som Hr. Schrøder ovenfor har bestrevent, og vi kunne kun tilføie, at den Kraft, hvori Alt forefandtes, baade Korn og Græs, var saa stor, at vist neppe nogen Landmand har seet Mage dertil i Jylland. Vi vil ikke yderligere berøre det, som enhver Landmand maa erkjende, at Consul Sørensen har, ved at opdyrke nævnte Eiendom, gjort sig særdeles fortjent; men vi kunne ei andet end bemærke, at han stedse har sat en Glæde i at lade Enhver, som interesserer sig for Landvæsenet, see dette prisværdige Foretagende, og at det er det skønneste Exempel paa hvormegit der kan blive af en raa Eiendom, naar Brugerens Kraft og Villie; det kunne vi ikke undlade at erklære.

Bivebrogaard og Duegaard, d. 8de Septbr. 1852.

F. Neergaard.

A. Holm.

II.

(Fra Consul Midder Sorensen til det Kongl. Landhuusholdningselskab.)

Det Kongelige Landhuusholdningselskab har ved meget ærede Skrivelse af Ide dennes behaget at meddele mig et særdeles hadrende Beviis paa den Opmærksomhed, som er skjænket min Virksomhed ved Opdyrkning af den udfirstede Hobro-Hede, og har Hvistfamme derhos gunstbehageligen yttret det Ønske at vorde meddeelt en detailleret Fremstilling af det i ommeldte Anledning foretagne Agerdyrkingsarbejde, i Særdeleshed af den derved fra først af anvendte Fremgangsmaade, tilligemed et omtrentligt Angivende af de dermed forbundne Omkostninger, og hvorvidt Kornproductionen eller Dvæggholdet skal være Hovedsagen ved de opdyrkede Jorder. Til Opfyldelse heraf tillader jeg mig, næst at aflægge min allerærbødigste Tak for den Interesse, som det Kongelige Landhuusholdningselskab har vist for mit Agerbrug, lige allerærbødigst at meddele:

Det af mig opdyrkede Areal af den i 1844 udfirstede Hobro-Hede, som bestaaer af 80 Lodder, der med Undtagelse af 6 Lodder, som jeg selv blev tillagt ved Udfirstningen, ere kjøbt af Borgere, som ved Udfirstningen ere blevne samme tillagte, udgjør 511 Tdr. Land geometrisk Maal. — Strax jeg begyndte at pløje i Heden opførte jeg paa det Sted, hvor Gaarden Louisendal nu ligger, en Staldlængde til 100 Kreaturer og 10 Heste, med Beboelsesleilighed i den vestre Ende til Folkene og Huusholdningen. Aaret efter opførte jeg ved samme en Lade. Strax efter at Staldlængden var opført, opstalbede jeg 100 Kreaturer i samme, som jeg fedede ved at tilføre Spøl til disse fra mit Brænderi heri Byen, og kjøbte Foder til samme fra Randers-Eggen. Herved samlede jeg den første Gjøbning til Hedens Opdyrkning, og da jeg driver mit Brænderi bestandig, saavel Sommer som Vinter, var der hele Aaret igjennem et saadant Antal Stude paa Stald til Fedning,

hvilket jeg ikke alene har fortsat siden, men ogsaa 2 Aar efter betydelig forøgede, idet jeg da forstørrede mit Brænderi saaledes, at jeg atter kunde bygge en Stald til 100 Kreaturer, som ogsaa bleve opstaldede der, og hvortil der ogsaa blev tilført Foder og Spøl paa samme Maade. Før jeg begyndte at pløie Heden, har jeg enten ladet Lyngen affjære eller afbrænde, men har dog foretrukket førstnævnte Maade, forsaavidt jeg kunde overkomme samme, da jeg antager, at Afbrændingen er skadelig og tørrer Jorden for meget. Efter at have pløiet Heden første Gang, har jeg ladet samme ligge urørt i tvende Vintre og een Sommer. Foraaret herefter har jeg først harvet den meget stærkt, og derefter pløiet den 2den Gang saa dybt som muligt, og den blev saa merglet samme Sommer. Mergelen blev strax efter Paaførslen spredt og laae saaledes indtil næste Foraar, saalænge indtil jeg kunde faae samme aldeles tvrt nedpløiet; forinden jeg nedpløiede Mergelen, blev Jorden harvet meget stærkt, og atter, efter at Mergelen var nedpløiet, harvet meget stærkt. Herefter blev Gjødningen paaført i Juli Maaned og nedpløiet, og Jorden nogen Tid efter meget stærkt harvet. Sidst i August og de første Dage i September saaede jeg Rugen til 1ste Kjærv. Saasnart Rugen 1 Aar efter har været høstet, blev Jorden atter pløiet og næste Foraar Jorden pløiet meget tidligt og harvet og atter pløiet og lagt Kartofler i til 2den Kjærv. Aaret efter saaede jeg Havre og Klover til 3die Afgrøde og blev samme saa ublagt til Græsning. Denne Driftsmaade fulgte jeg indtil sidste Aar, idet at jeg først da saa mig istand til at kunne give Jorden Gjødning til 3die Kjærv, og saaede jeg da til 3die Kjærv en liden Deel af Marken med Byg, men den største Deel med Birkeshavre, hvilket jeg bjergede som Hv, og saaede saa Aaret efter til 4de Kjærv Havre og Klover.

Paa min egen Eiendom har jeg ei anden Mergel end Sandmergel, hvilket jeg afbenyttede de tvende første Aar til Mergling, og paaførte Jorden heraf c. 230 Læs pr. Td. Land. Men da jeg ikke var tilfreds med Sandmergelen, og jeg bestandig er af den Mening, at naar raae opdyrkede Hedejorder

stulle være gode i Fremtiden, saa stulle disse ved den første Opdyrkning stærkt mergles og ordentligt gjødes, saa købte jeg Leermergel af Kjøbmand Chr. Kjeldsen her i Byen, der eier et Stykke Skov, som ligger ved den nordre Side af min Eiendom, hvormed jeg merglede hele den nordre og østre Side af min Mark og jeg gav her hver Tønde Land 300 store Læs Mergel. Den søndre og vestre Side af Marken, som laae saa langt fra denne Mergelgrav, at det ikke kunde svare Regning at mergle samme derfra, har jeg merglet med Kalkmergel, som jeg hentede ved Fjorden vesten for Byen, og jeg gav heraf hver Tønde Land 70 store Læs, hvilken Mergling var billigere for mig, skjøndt jeg med dette havde rigelig en halv Miils Transport. Jeg har ogsaa nu til Slutningen brugt til meget af Jorden istedetfor Mergel 15 Tdr. brændt Steenkalk til 1 Tønde Land. Jeg gjorde nemlig, det første Aar jeg begyndte at mergle paa Heden, et Forsøg med ca. 6 Tdr. Land, som jeg saaledes gav 15 Tdr. Steenkalk pr. Tønde Land, og disse 6 Tdr. Land har senere givet mig rigelig saa god en Afgrøde baade af Korn, Kartofler og Græs, som den øvrige Deel, der samme Aar fik Sandmergel. Efter denne Behandlingsmaade har jeg hvert Aar høstet overordentlig stærkt lige siden jeg begyndte, baade af Rug, Kartofler, Byg, Havre og Kløver; ja endog saa stærkere end i de samme Aaringer paa min gamle Mark herinde ved Byen, der dog stedse har været godt behandlet og stærkt gjødet. — Under hele Eiendommen, som bestaaer af muldsandet Jord, er 4 à 5 Dvarteer under Jordens Overflade en noget leerholdig Ahl, som gjør at Jorden bestandig holder Fugtighed ved sig og giver en fortrinlig Græsmark.

At sige bestemt, hvad denne Eiendom nu koster mig, efter at samme nu er opdyrket, er mig aldeles umuligt, da Arbeidet især i de første Aar blev udført for en stor Deel af den Arbeidskraft, som jeg holder herinde i Byen, og Gjøbningen tilveiebragt ved Fodning af Kreaturer med Spøl fra mit Brænderi, og ved Foder, som jeg maatte købe og hente fra Randers-Eggen, da der Intet heraf var at faae i denne Egn,

og da jeg bestandig successtve har forøget min Besætning ved Gaarden, har jeg hvert Aar lige til dette Aar maattet kjøbe en betydelig Deel Foder, ligesom jeg ogsaa hvert Aar har tilført Hedejorderne en betydelig Deel Gjødning fra mine Stalde her i Byen, men den koster mig meget, og meget mere end jeg oprindelig havde beregnet, som deels ligger i, at Merglingen har været mig meget kostbar, og deels deri, at der overalt paa de opdyrkede Hedejorder var en meget stor Mængde store og smaae Kampesteene, som alle ere blevne opgravede og bortførte, hvilket Arbeide har kostet mig meget.

Den indkjøbte Deel af Heden koster mig i første Indkjøb i Gjennemsnit ca. 35 Rbdlr. pr. Td. Land, og efter en Beregning, jeg saavidt muligt har opstillet, koster hver Td. Land mig, naar samme har været færdig til at paaføre Gjødningen, ca. 100 Rbdlr. Krigens Udbrud i 1848 bidrog ogsaa meget til at denne Eiendom blev mig dyrere, end jeg havde beregnet, idet jeg uafbrudt uden mindste Standsning fortsatte det paa-begyndte Arbeide, og det var i Krigsaarene ikke alene meget vanskeligt at faae duelige Arbeidsfolk, men dem, jeg havde, maatte jeg betale med en urimelig høi Løn.

Saalænge jeg driver Gaarden i Forening med mit Brænderi, vil Dvægholdet og Kreaturfødningen være Hovedsagen med samme, idet jeg kun tærsker min Rugafgrøde, anvender Kartoflerne ved mit Brænderi og fodrer alt mit Byg, Havre, Vikkehavre og Klover op paa mine Kreaturer, og vil Eiendommen herved, som allerede er i god Gjødningskraft, i Løbet af saa Aar blive meget forbedret og bragt i en stærk Gjødningskraft. Jeg har høstet sidste Aar ved Gaarden over 1000 Tdr. Rug, 4500 Tdr. Kartofler, 160 store Læs Kløverhø og en betydelig Deel Havre og Vikkehavre, som jeg ei veed hvormeget var. Nu for Tiden er mit Kreaturhold ved Gaarden: 26 Arbeidsheste, 190 Stude og 18 Kver paa Spøl og 40 Stude paa Foder, og da den Deel af samme, som er paa Spøl, er inde hele Aaret omkring, udgjør det omtrent det samme, som den dobbelte Besætning om Vinteren.

Jeg har herforuden dette Aar kjøbt en Gaard og et Huns i Andrup By, hvis Eiendom stode umiddelbart op til Louisendals Eiendom, og som har et samlet Areal af ca. 300 Tdr. Land geometrisk Maal, som Alt er raa Hedejord, med Undtagelse af ca. 60 Tdr. Land, der er Algermark og Kjør. Paa denne Eiendom har jeg fortrinlig Leermergel, hvormed jeg i Sommer begyndte at mergle Marken, og hvoraf allerede 30 Tdr. Land er merglet, og jeg har der dette Efteraar saadet 23 Tdr. Rug i merglet Jord, men hvortil største Delen af Gjødningen blev ført fra Louisendal. Den til disse Eiendomme hørende Hejde vil jeg nu opdyrke paa samme Maade, som jeg har opdyrket Louisendals Eiendomme, kun med den Forskjel, at jeg ikke der vil opstalde Kreaturer paa Spæl, men derimod opfodre alt det Korn, som jeg høster der i de første Aaringer, og forevrigt tilføre Eiendommen den fornødne Gjødning til sammes Opdyrkning fra Louisendal. Her har jeg allerede i Sommer pløiet ca. 50 Tdr. Land Hedejord, og den hele Eiendom vil være under Ploug om 4 Aar; men da det saaledes bliver en betydelig Eiendom paa ca. 300 Tdr. Land geometrisk Maal, som jeg ikke vil underlægge Louisendal, men derimod vil, at den skal være en særskilt Eiendom, bliver det ogsaa her nødvendigt for mig at opføre en heel ny Gaards Bygninger, da Ladegaarden og Huset allerede til næste Høst er aldeles utilstrækkeligt baade til at rumme Foderet og Kreaturholdet.

Hobro, den 20de December 1852.

Efterat Landhuusholdningssekskabet havde indhentet sine Algerdyrknings-Commissioners Betænkning betræffende det her omhandlede ualmindelig storartede Opdyrkningsarbejde, der, som Følge af den Kløgt, Indsigt, Kraft og Udholdenhed, hvormed det er ledet fra først til sidst, allerede har givet lønnende Resultater, — besluttede Selskabet at tilkjende Consul Sørensen

sin første Medaille i Guld, som et Tegn paa dets fortrinlige Hviagtelse *), hvorhos Selskabet, ved at gjøre Indenrigsministeriet bekendt med Hr. Consulens Fortjenester af bemeldte Foretagende, har henledet Regjeringens særdeles Opmærksomhed derpaa.

*) Ligefom Landhuusholdningselskabets Medailler, navnlig i Guld, i det Hele taget kun sjeldnere uddeles i den nyere Tid, saaledes gjelder dette isærdeleshed om det ovennævnte Hæderstegn, der kun anvendes i overordentlige Tilfælde, og saaledes ikke i mange Aar er blevet tilkjendt Noget.